

O‘ZBEKISTONDA AGROKLASTER RIVOJI VA ULARNING HAR TARAFLAMA TUTGAN O‘RNI, ROLI

Xatamov Azizbek Yaxraqulovich
Jizzax Politexnika instituti

“Muhandislik va kompyuter grafikasi” kafedrası dotsent v.b.

Annotatsiya: *Maqolada mamlakatimizda so‘nggi paytlarda ish yuritish tizimiga tobora kirib borayotgan klaster tizimi bo‘yicha iqtisodiyotning agrosanoat majmuasi xo‘jalik yurituvchi sub‘yektlarning doimiy ish jarayonlarini yuritish maqsadida, xo‘jaliklararo kooperatsion aloqalarni yo‘lga qo‘yish uchun xo‘jalik yuritish klasterining marketing axborot tizimi va uning prinsipial jihatlari xo‘jalik yuritish uslubi sifatida bayon qilingan.*

Kalit so‘zlar: *marketing, kooperatsiya, o‘zaro hamkorlik, innovatsiya, bozor infratuzilmasi, talab va taklif.*

Аннотация: *В статье рассматривается роль агропромышленного комплекса экономики в кластерной системе, которая в последнее время вошла в систему делопроизводства в стране, с целью установления межхозяйственных кооперационных связей для поддержания непрерывных бизнес-процессов. информационная система и ее основные аспекты описываются как стиль управления.*

Ключевые слова: *маркетинг, кооперация, взаимодействие, инновации, рыночная инфраструктура, спрос и предложение.*

Annotation: *The article discusses the role of the agro-industrial complex of the economy in the cluster system, which has recently entered the system of office work in the country. marketing information system and its principal aspects are described as a management style.*

Keywords: *marketing, cooperation, interaction, innovation, market infrastructure, supply, and demand.*

O‘zbekistonda mustaqillikning dastlabki yillaridan boshlab amalga oshirilgan iqtisodiy islohotlar, davlat mulkini xususiylashtirish va xususiy tadbirkorlikga keng yo‘l ochish natijasida ko‘p ukladli iqtisodiyot shakllandi va faoliyat ko‘rsatmoqda. Unda turli tarmoq va sohalarga mansub bo‘lgan aksiyadorlik jamiyatlari shaklidagi yirik korxonalar bilan birga aholi tashabbusi bilan barpo etilgan mas‘uliyati

cheklangan jamiyatlar, xususiyl korxonalar toifasidagi kichik tadbirkorlik korxonalari asosiy o'rin tutadi. Xususiyl korxonalar iste'mol bozorlarini tovar va mahsulotlar bilan to'ldirish, aholining bandligini ta'minlash bilan birga, oilalar daromadining asosiy manbasiga ham aylanib bormoqda. Ayni paytda O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Sh.M. Mirziyoyevning Oliy Majlisga murojaatnomasida ta'kidlanganidek "Agrar tarmoqda fermerlik harakatini qo'llab-quvvatlash bilan birga, paxta va g'alla yetishtirishni klaster shakliga bosqichma-bosqich o'tkazish bo'yicha izlanishlarimizni, shuningdek, meva-sabzavot, sholichilik, chorvachilik, ipakchilik kabi boshqa tarmoqlarda ham bugungi kun talabiga javob beradigan klasterlarni tashkil etish ishlarini davom ettiramiz. Bu yil 2 mlrd dollarlik, keyingi 5-7 yilda esa 3-4 barobar ko'p meva-sabzavot mahsulotlarini eksport qilish uchun mahsulot yetishtirishni keskin ko'paytirish choralari ko'rish zarur. Parlamentimiz ushbu islohotlarimizning huquqiy asosi bo'lgan "Kooperatsiya va klasterlar to'g'risidagi" yangi qonunni tezroq qabul qilsa, ushbu reja va niyatlarimizga mos ish bo'lur edi". Bugungi kunning vazifasi bunday mas'uliyatli vazifani o'z vaqtida va samarali hal etish uchun xo'jalik yuritish klasterlari ko'lamini yanada kengaytirish, ular imkoniyatlarini to'liq izga soluvchi yo'nalishlar va usullarni qidirib topish hamda amaliyotga joriy etishdan iboratdir.

Rivojlangan xorijiy mamlakatlar tajribasi shundan dalolat beradiki, ana shunday yo'llardan biri - bu klasterlar doirasidagi ishlab chiqarish kooperatsiyasini tashkil etish va rivojlantirish hisoblanadi. Klaster doirasidagi turli xo'jalik yurituvchi sub'yektlarning o'zaro hamkorligi va ishlab chiqarish kooperatsiyasining ahvolini o'rganib chiqish avvalombjr qiyidagi potentsial jarayonlarga ktng imkoniyatlar eshigini ochib beradi:

- iqtisodiyot sektorlari bo'yicha mazkur jarayonlarning rivojlanish tendensiyalarini bashorat qilishga;

- birinchi galda, tovarlar, ishlar va xizmatlarni bajarishda ishlab chiqarish kooperatsiyasini chuqurlashtirish bo'yicha boshqaruv qarorlarini qabul qilishga asos bo'ladi.

Shu bilan birga klaster doirasida ishlab chiqarish kooperatsiyasini rivojlantirishda foydalanilmagan zahiralarni qidirib topish tahlili, ushbu zahiralardan ishlab chiqarish samaradorligini oshirish uchun foydalanishga yo'naltirilgan tadbirlar tizimini ishlab chiqish va amalga oshirish imkonini beradi.

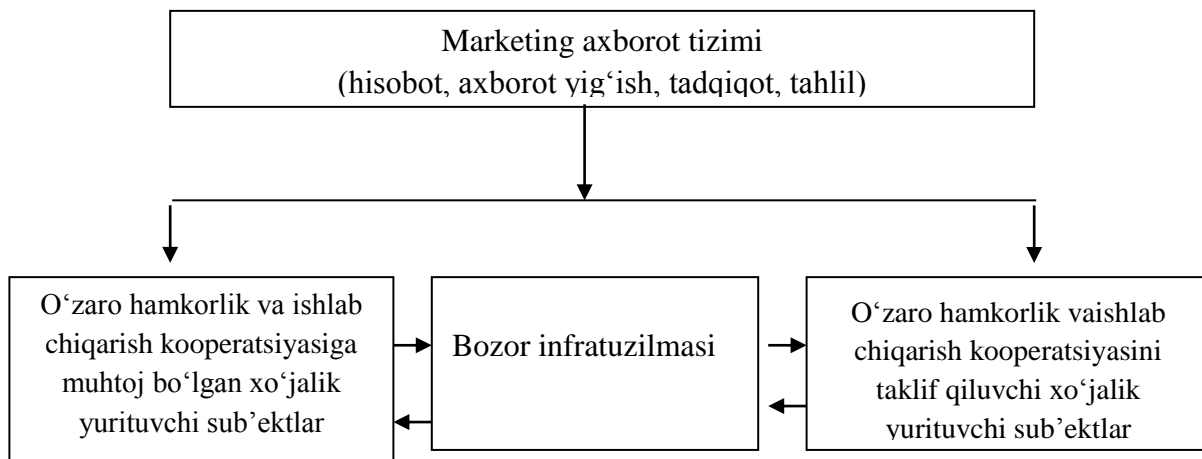
Iqtisodiyotning agrosanoat majmuasida klaster doirasidagi turli xo'jalik yurituvchi sub'yektlarning o'zaro aloqasi va ishlab chiqarish kooperatsiyasini tahlil qilish, uni rivojlantirish va takomillashtirish bo'yicha tadbirlar majmuasini ishlab chiqish va amalga oshirishni tegishli marketing axborotisiz uddalab bo'lmaydi. Shu munosabat bilan marketing axboroti tizimini barpo etish masalasi turli faoliyatga ixtisoslashgan klaster doirasidagi xo'jalik yurituvchi sub'yektlar ishlab chiqarish kooperatsiyasining samarali tizimini tashkil etishga doir muhim vazifalardan biri hisoblanadi.

Marketing axboroti tizimini barpo etish uchun katta hajmdagi mehnat va moddiy sarf-xarajatlar, shuningdek, malakali kadrlarni jalb etish talab qilinadi. Biroq bunday tizimni yaratish turli faoliyatga ixtisoslashgan xo'jalik yurituvchi sub'yektlar faoliyatini iqtisodiy natijalariga samarali ta'sir ko'rsatadi. Agrosanoat majmuasida klaster doirasidagi turli xo'jalik yurituvchi sub'yektlarning ishlab chiqarish kooperatsiyasi bo'yicha marketing axboroti tizimi chizmasi 1-rasmda keltirilgan. Agrosanoat majmuasida klaster doirasidagi turli xo'jalik yurituvchi sub'yektlarning ishlab chiqarish kooperatsiyasini rivojlantirish marketingi tovarlar (ishlar, xizmatlar)ning sotuvchidan xaridorga tomon maqsadli yo'naltirilishiga ko'maklashuvchi shart-sharoitlardan foydalanish zaruratidan kelib chiqadi.

Buni hal etishga ko'maklashuvchi turli faoliyatga ixtisoslashgan xo'jalik yurituvchi sub'yektlarning klaster doirasidagi o'zaro hamkorligi va ishlab chiqarish kooperatsiyasini rivojlantirishning asosiy shart-sharoitlari ishlab chiqarishni tashkil

qilish va xo‘jalik yurituvchi sub‘yektlar faoliyatini davlat tomonidan tartibga solish jarayonlarini takomillashtirishning quyidagi yo‘nalishlarini belgilab beradi:

- klaster doirasidagi xo‘jalik yurituvchi sub‘yektlarning ishlab chiqarish tarkibini diversifikatsiyalash;
- klaster doirasidagi xo‘jalik yurituvchi sub‘yektlarning o‘zaro hamkorligini rivojlantirish;
- klaster doirasida ishlab chiqarish kooperatsiyasi jarayonlarini tartibga solishda davlatning rolini kuchaytirish.

1-rasm.

Agrosanoat majmuasida xo‘jalik yurituvchi sub‘yektlarning klaster doirasidagi ishlab chiqarish kooperatsiyasi bo‘yicha marketing axboroti tizimi.

Agrosanoat majmuasida turli faoliyatga ixtisoslashgan xo‘jalik yurituvchi sub‘yektlarning xo‘jalik klasteri doirasidagi o‘zaro hamkorligi shart-sharoitlari va shakllarining me‘yoriy-huquqiy jihatdan tartibga solinishini ham takomillashtirish zarur. Ma‘lumki, xo‘jalik yurituvchi sub‘yektlar o‘rtasidagi o‘zaro munosabatlar fuqarolik qonunchiligining umumiy me‘yorlari bilan tartibga solinadi. Biroq xorij tajribasida kichik korxonalar ishtirokidagi subpudrat munosabatlari kichik biznes manfaatlarini himoya qilishga yo‘naltirilgan maxsus qonunchilik bilan tartibga solinadi. Nazarimizda bunday maxsus qonun hujjatini bizning mamlakatda ham joriy etish, xususan, O‘zbekiston Respublikasining “Kooperatsiya va klasterlar” to‘g‘risidagi Qonunini va “Xo‘jalik yuritish klasteri doirasida tovarlar ishlab chiqarish, ishlarni bajarish va xizmatlar ko‘rsatishda o‘zaro hamkorlik va ishlab

chiqarish kooperatsiyasi to‘g‘risida Nizom” loyahasini ishlab chiqish va qabul qilish kerak.

Mazkur Qonun va nizom loyihasi bilan, bizning fikrimizcha, bozorning muhim mexanizmlari tartibga solinadi, xo‘jalik yurituvchi sub’yektlar tovarlar ishlab chiqarish, ishlarni bajarish va xizmatlar ko‘rsatishda xo‘jalik klasteri doirasidagi ishlab chiqarish kooperatsiyasiga bo‘lgan talablarini rasmiy tarzda qondirish imkoniyatiga ega bo‘ladi, ishlab chiqarish jarayolarini tashkil etishda xatarlar pasaytiriladi. Ushbu Qonun va nizomni ishlab chiqish va qabul qilish zarurati O‘zbekiston Respublikasida xo‘jalik yurituvchi sub’yektlarning xo‘jalik klasteri doirasidagi o‘zaro hamkorligi va ishlab chiqarish kooperatsiyasini rivojlantirish bo‘yicha keng ko‘lamli chora-tadbirlarni amalga oshirishning samaradorligi bilan belgilanadi. Dastlabki ma’lumotlarga ko‘ra, yuqoridagi hujjatning aniq bajarilishi ushbu jarayonga jalb etilgan respublika korxonalarining yalpi daromadi qiymatini kamida 12-15 mlrd. so‘mga oshirish, ishlab chiqarish xarajatlarini pasaytirish hisobidan ular foydasini (qo‘shimcha qiymat zanjiri) 1,2-1,5 mlrd. so‘mga ko‘paytirish imkonini beradi. Bunda davlat byudjetiga dastlabki ekspert hisob-kitoblariga ko‘ra taxminan qo‘shimcha 4-5 mlrd. so‘m tushadi, 8-10 mingta yangi ish o‘rinlari barpo etiladi.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO‘YXATI:

1. Ўзбекистон Республикаси Президентининг “2022-2026 йилларга мўлжалланган Янги Ўзбекистоннинг тараққиёт стратегияси тўғрисида” ги 2022 йил 28-январдаги ПФ-60 сонли Фармони.
2. В.В.Веркин, М.А.Айнақулов. “Кичик тadbirkorlik korxonalarining yirik korxonalar bilan ishlab chiqarish kooperatsiyasi”. Jizzax.: 2004-114 б.
3. Айнакулов М.А., Абдухамидов Э.М. Нормативно-правовая база интеграционных отношений хозяйствующих субъектов. // «Молодой ученый». Международный научный журнал. Спецвыпуск Джизакский политехнический институт. 2016. № 7.2 (111.2) С. 48-50.
4. Айнакулов М.А., Худойбердиев Б.Б. Формы и методы развития агрокластера, их основные направления. Материалы международной научно-практической конференции. Технологии социальной работы в различных сферах жизнедеятельности. 2020 (6) Часть 1